

S Z E M L E

Talajföldrajzi kutatások újabb eredménye

Talajaink jobb megismerése szempontjából nem elégedhetünk meg a talajtani vizsgálódások sztatikus szemléletével, amely a talaj jelenlegi, pillanatnyi állapotát, fizikai és kémiai tulajdonságait vizsgálja és ezekből az eredményekből igyekszik messzemenő következtetéseket levonni a talaj termékenységének fokozására vonatkozóan. Bár az eddigi ilyen irányú hazai talajtani kutatások is rendkívül nagy jelentőségűek.

Kreybig és munkatársai az ő elvi elgondolása szerint [2] az ország talajait a növénytermesztésben érvényesülő legfontosabb kémiai és fizikai tulajdonságai alapján értékelik, a különböző talajféleségek elterjedését felméri és mindezeket térképszerűen az ún. 1 : 25 000-es léptékű átnézetes talajismereti térképen ábrázolják. Értékük azonban nemcsak abban van, hogy az ország talajainak ilyen szemléletű talajföldrajzi képét adják meg, hanem ezen túlmenően a bennük fekvő felbecsülhetetlen adat, a talajszelvények leírása, egyéb talajtani és növénytermesztési megfigyelés stb. mind a mezőgazdasági gyakorlat, mind a további kutatások számára még hosszú ideig alapul szolgál.

Az átnézetes talajismereti térképek továbbfejlesztéséből született meg Kreybig másik jelentős munkája [3] az 1 : 75 000-es léptékű tájtermesztési talajismereti térkép, melyben lerakja a tájtermesztés irányelveit. A talajt, mint egyik tájalkotó tényezőt a talajváltozatoknak megfelelően — a többi természeti tényező figyelembevételével — tájak szerint csoportosítja. A mezőgazdasági gyakorlatnak igen jó tájékozódást nyújt az okszerű növénytermesztés, talajművelés, öntözés stb. szempontjából. Rávilágít arra, hogy egy tájon belül található talajokon a növénytermesztés, valamint az ezzel kapcsolatos talajművelés, trágyázás nagyjából azonos körülmények között folyik. De felhívja a figyelmet arra is, hogy minden tájnak megvannak a maga sajátos természeti adottságai, amelynek következtében az egyes tájak közötti természetszerűen nagy különbségek is mutatkozhatnak, mind a növénytermesztésben, mind pedig a talajművelésben, trágyázási módokban. Azzal, hogy az egyes talajféleségek

adottságaik és tulajdonságaik alapján tájakban nyertek elhelyezést az ország talajföldrajzi képe konkrét formát öltött.

Ebből a szemléletből fakadó eredmények szükségszerűen megkövetelik, hogy azokat a jövőben felhasználjuk és a fejlődő talajtani kutatásainknak megfelelően genetikus tartalommal töltsük meg. E cél érdekében mielőbb meg kell ismerni talajaink keletkezési körülményeit, fényt kell deríteni fejlődésük menetére, azaz a genetikus szemléletet kell talajtani kutatásaink középpontjába állítani.

Genetikus szemlélet szerint a talajt úgy kell felfogni, mint egy sajátos természeti képződményt, amelynek megvannak a maga kialakulási, fejlődési törvényszerűségei. Amíg a talajképző anyagokból talaj lesz — tekintet nélkül annak geológiai eredetére, vagy korára — különböző természeti erők hatásának van kitéve. A talaj ezen természeti erők hatására szakadatlan átalakulást szenved, tehát változik. A változások, azaz a talaj keletkezésében és fejlődésében végbemenő változások nem csupán az élettelen anyagnak — az egyes természeti erők hatására történő — fizikai és kémiai megváltozásai, hanem az élő világgal is kapcsolatosak, mivel a talajban, születése pillanatától kezdve, az élő világ tényezői is hatásosan közreműködnek. Ebből folyóan a talajban lejátszódó átalakulási folyamatok összességükben is folytonosak és biológiai jellegűek. A talajképződési folyamatokban résztvevő legfontosabb tényezők: az anyaközet és vízrajzi viszonyok, a domborzat, az éghajlat, a növény- és állatvilág és ezzel kapcsolatos biológiai folyamatok, valamint a talajok kora és végül az ember megjelenésével annak kultúrtevékenysége.

Az említett természeti tényezők talajképződésre gyakorolt hatását külön-külön vizsgálni nehéz, de nem is célszerű. Hiszen, ha egészen általánosan vizsgálunk is e kérdést, azonnal szembetűnik a tényezők kölcsönhatásának szükségszerűsége. Az összefüggésekről T i m k ó [5] pl. lényegében a következőket írja: minden talajnak a fejlődését annak ősnövényzete szabja meg, az ősnövényzet viszont az éghajlatnak a függvénye, minek következt-

tében a talaj, az éghajlat és a növényzet a leg-szorosabb kapcsolatban van egymással. Ebből adódóan az uralkodó éghajlat alatt élő ősi, természetes növénytakaró szabja meg a mállási folyamatok minőségét is, azaz a különböző növénytakarók pl. erdő, vagy pusztai növényzet alatt a mállási folyamatok nagyon eltérőek és a biológiai folyamatokban lényeges minőségi különbségek mutatkoznak. De ugyancsak különféle növénytakarások jelennek meg a domborzattól és a vízrajzi viszonyoktól függően is. Mindezekből megállapíthatjuk, hogy a talajképződés csakis cine tényezők együttműködésével lehetséges és e tényezők különböző megnyilvánulásainak hatása alatt keletkeznek és fejlődnek a különböző talajtípusok.

Hazánkban a genetikus elveken felépülő talajtani kutatás is eredményekben gazdag múltra tekinthet vissza. Treitz, Timkó Balleneger és munkatársainak a századforduló elején megkezdett több mint két évtizeden át tartó munkássága igen jelentős. Balleneger [1] hazánk főbb talajtípusait kémiai vizsgálatokkal jellemezte, amelyekből igen értékes következtetéseket vont le az egyes talajképződési folyamatokra vonatkozóan. Treitz [6] klímazonális talajterképén a főbb talajtípusok jellemzésénél és azok elterjedésénél főleg az uralkodó klímának megfelelően az éghajlat és a növényzet együttes hatását domborította ki, de ugyanakkor a helyi klíma és ennek uralma alatt tenyésző növényzet mellett a természetnek mindazon tényezőit, melyek a talajképződés folyamatában hatásaikat érvényesítik figyelembevette. Hazánkban azonban annak sajátos földrajzi alakulása folytán — a klímaövek elhelyezkedése eltér a határainkon kívüleső klímazonának egyszerű törvényszerűségétől. A klímaövek elterjedése hazánk medence jellegének következményeként bonyolultabb törvényszerűségeket követ. Jóllehet Treitz ezekre az eltérő jelenségekre rámutatott és térképének készítésénél figyelembevette, mégis talajterképén feltüntetett főbb talajtípusokon belül — az újabb talajtani kutatások alapján — sokszor olyan genetikus típusokat is találunk, melyek kialakulása klímazonális alapon nem magyarázható. Azonkívül a térkép méretaránya miatt nagy vonásokban tünteti fel a főbb talajtípusokat és azoknak is csak az elterjedési lehetőségeit tárja fel, miértis a mezőgazdasági gyakorlat tájékozódására nem elegendő.

A vázolt főbb talajtani kutatások eredményei alapján fogott hozzá az Agrokémiai Kutató Intézet talajterképező csoportja 1951-ben egy tisztán genetikus elveken nyugvó talajterkép elkészítéséhez. A talajtípusok teljes részletekben tanulmányozása megkívánta, hogy előbb hazánk főbb talajtípusairól és azok földrajzi elhelyezkedéséről nyerjünk tájékozódást. Ezért első lépésben 1955. végéig elkészítet-

tük az ország genetikus talajterképét 1 : 200 000-es léptékben.

Tekintettel arra, hogy jelen munkánkban csupán általános talajföldrajzi képet kívántunk szerezni hazánk talajairól és az egyes talajnemeket olyan osztályozási rendszerbe igyekeztünk beilleszteni, amely méretarányához képest nemcsak a mezőgazdasági gyakorlat számára ad jó tájékozódást, hanem tudományos megalapozottságánál fogva a külföldi talajtípusokkal való összehasonlításra is alkalmas.

A térkép léptéke miatt nem törekedhettünk arra, hogy a különböző genetikus típusok mellett azok altípusait és változatait is feltüntessük. Csupán egy-két talajtípusnál pl. a mezősegi és réti talajnál tüntettünk fel néhány altípust, ill. változatot, hogy ezzel a mezőgazdasági gyakorlat számára a talajok termelési értékében mutatkozó különbségeket is kifejezésre juttassuk. Ilyen meggondolások alapján hazánk talajait az alábbiak szerint osztályoztuk.

Öntés-talajok, a folyók mai és régi — elhagyott medrekhez csatlakozó — árterületein alakultak ki. Üledékeik összetétele az illető folyó szakasz jellegétől, valamint a mozgó víz szállító erejétől függően, homokos, vagy agyagos. Kémiai tulajdonságukat tekintve lehetnek szén-savas mésztartalmúak, vagy mészből szegények, attól függően, hogy a folyók hordalékanyagukat milyen geológiai eredetű vízgyűjtő területről kapják.

Az öntéstalajokat két altípusra osztottuk fel. *A fiatal öntéstalajok* teljesen határozatlan szelvényt mutatnak, legfeljebb a különböző korú ráöntések üledékanyagának finomságában mutatkozó eltérések évszázadosan váltakozva oszthatják egyhangúságát. Zavartalan talajképződés a meg-megújuló ráhordás miatt nem indulhatott meg. *A humuszos öntéstalajokon* már bizonyos fokú talajképződés megindult, melyet felső 20-40 cm-es rétegének áthumuszosodása árul el, azonban jellegében a humuszosodástól eltekintve ugyanaz maradt mint az előbbi.

A homoktalajok vízhorzda, de legnagyobb részében szél által áttelepített homokon képződtek. Mozgatásuk alkalmával — annak sebességétől és távolságától függően — anyaguk osztályozódott finom és durva homokra. Kémiai tulajdonságukat tekintve geológiai származásuk szerint lehetnek meszesek, vagy mészbőlmentesek. E csoportokon belül két altípust, különböztetünk meg, és pedig a *fűshomokot*, a teljesen laza, jellegtelen, még ma is mozgó homoktalajt és a *humuszos homoktalajt*. Az utóbbi felső szintjének elhumuszosodását valószínűleg a homok megkötésére irányuló tevékenység elősegítette. Szelvényében más rétegszerű tagozódás nincsen. Természetszerűleg azokat a homoktalajokat, ahol a talajképző tényezők hatása kellő mértékben érvényesül és ma már határo-

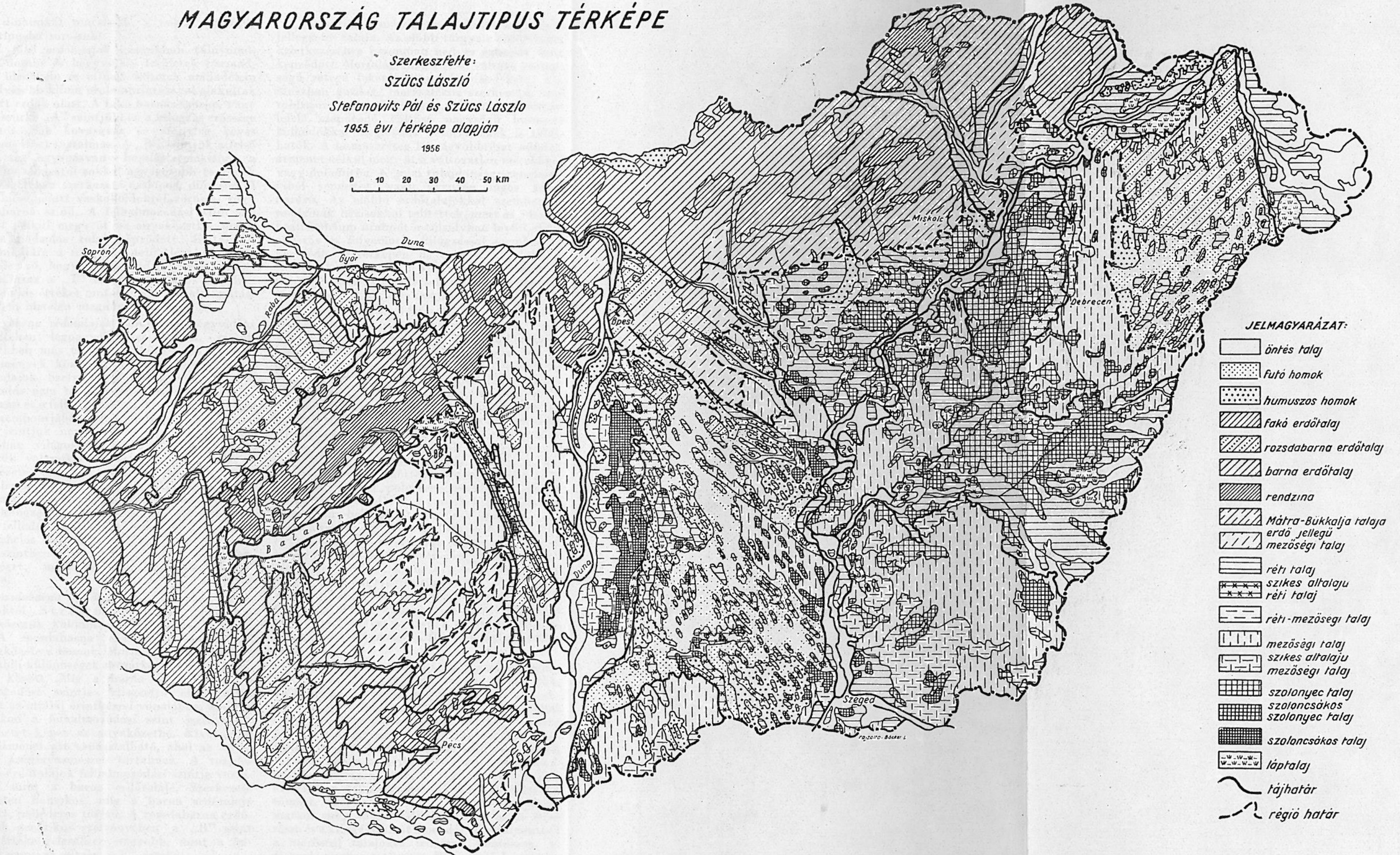
MAGYARORSZÁG TALAJTIPUS TÉRKÉPE

Szerkesztette:
Szücs László

Stefanovits Pál és Szücs László
1955. évi térképe alapján

1956

0 10 20 30 40 50 km

lenség mellett a kalcium már fokozottabb szerepet tölt be e talajtípusban.

Réti talajok általában régi folyómedrekben és régi árterületeken, mélyedésekben és laposokban időszakosan stagnáló felszíni vizek, vagy magasan járó talajvizek és a túlbő nedvességet kedvelő mocsári növényzet hatására képződtek. Aránylag sok szervesanyagot tartalmazó, vastag humuszrétegű, feltalajukban szürkésfekete, lefelé inkább szurokfekete színű talajok. Az anyakőzet összetételétől függően lehetnek homokosak, vályogosak, vagy agyagosak. Szerkezetük általában tömött, a több agyagos részt tartalmazóak tömött poliédeses szerkezetűek. Az utóbbiak az ún. réti agyagok, melyek már humuszrétegükben is sokszor tartalmaznak vasborsókat és az altalajban mészkonkréciókat. A réti homok talajoknál, viszont a humuszréteg alatt erős mészfelhalmozódás a jellemző, amely a kicsapódási folyamat sebességétől függően laza mészkiválás marad, vagy pedig tömör réti mészkővé alakul. Dinamikájukra jellemző az adszorpciós komplexusban a kalcium mellett a magnézium jelentős szerepe, mely közel olyan értéket képvisel mint a kalcium. A réti talajok altípusaként tüntettük fel a *szikes altalajú réti talajt*. E talajok humuszrétegének alsó határán a nátriumfelhalmozódásának káros hatása érvényesül.

Réti jellegű mezőségi talajok a réti talajokból alakultak ki. Kialakulásuk kezdetén a talajképző tényezők közül a helyi vízrajzi és domborzati viszonyok, valamint a mocsári növényzet túlsúlyba jutásával, tisztán réti fejlődési folyamatok érvényesültek. Később azonban a természeti erők egyensúlyának eltolódásával, ami jelen esetben a talajvíz lesüllyedésével járt, a réti fejlődési folyamat irányát megváltoztatta a mezőségi talajok alakulása felé. A természeti erők egyensúlyának eltolódása bekövetkeztetett természetes úton, vagy pedig az ember kultúrtevékenységének a hatása, vízrendezés — lecsapolás, ármentesítés — révén. Ma már ezek a talajok felső rétegükben magukon viselik a mezőségi talajok morfológiai bélyegeit, általában a kedvezőbb, jó morzsás szerkezetet stb. csupán az alsó rétegek sejtetik a réti talajképző folyamatok valamikori nyomait. Ez kifejezésre jut abban, hogy a humuszréteg rövid átmenetet képez az altalajba, ami a réti talajok egyik jellegzetessége, továbbá az átmeneti rétegben, valamint az altalaj felső részében észrevehető mészfelhalmozódás tapasztalható. És végül az adszorpciós komplexusban a magnézium mennyisége hirtelen megnövekszik és közel meg egyezik a kalcium mg. e. é. „S” %-ában kifejezett értékével ott, ahol morfológiailag réti bélyegek kimutathatók.

Mezőségi talajok az Alföld magasabb sík területein és a dunántúli dombosvidék térszínileg alacsonyabb, szelíd hátjain túlnyomórésztben változó összetételű löszön, de kisebb

mértékben más talajképző kőzetben is füves és pillangós virágú növényzet alatt alakultak ki. E talajok morfológiájára legjellemzőbb a talajművelés által nem befolyásolt rétegek kitűnően morzsás szerkezete, a humuszrétegnek fokozatos hosszú átmenete az altalajba. A felső szántási réteg általában leromlott, alig morzsás, poros szerkezetű. Humuszban viszonylag gazdagok és barna, vagy barnás fekete színűek. Kémiai tulajdonságaik tekintetében telítettek, az adszorpciós komplexusban az elnyelt bázisok legnagyobb részét a kalcium alkotja.

A mezőségi talajokat a termékenységben mutatkozó különbségek alapján, mely részben a humuszréteg vastagságban mutatkozik három változatra osztottuk fel, ún. a *vastag humuszrétegű, közepes humuszrétegű és vékony humuszrétegű* változatra. A vastag humuszrétegű mezőségi talaj humuszrétegének vastagsága 100 cm-nél nagyobb, a közepesé 60-100 cm, és a vékony humuszrétegűnek 60 cm-nél kisebb a humuszrétege.

A mezőségi talajok altípusaként tüntettük fel a *szikes altalajú mezőségi talajokat*. E talajoknál főleg az átmeneti szintben megjelennek a káros sók és a kicserélhető bázisok között a nátrium mennyisége megnövekszik. Ez a szelvény morfológiájában is megmutatkozik, amelyben cunek a rétegnek a szerkezete tömöttebbé válik.

A *szikes talajok* a mezőségi és réti talajok szomszédságában alakultak ki, mégpedig a mezőségi talajok mellett térszínileg alacsonyabb, a réti talajok mellett valamivel magasabb fekvésben. Szerkezetük és összetartalmuk alapján osztályoztuk szolonyec, szoloncásos szolonyec és szoloncás típusú szikes talajra. A *szolonyec talajok* szelvényén a morfológiai tulajdonságok jól megkülönböztethetők. A rendszerint vékony szürke, vagy sötétebb szürke színű, tömör, azonban szárazon porladó vályogos „A” szint alatt, egy sötét színű, rendkívül tömött, felső részében sokszor sajátságos oszlopos szerkezetű agyagos „B” szint következik, mely változó mélységben észrevehető átmenettel megy át a többé-kevésbé sárgászínű löszszerű „C” szintbe. A könnyen oldható sók az „A” szintből kilógzóztak, „B” szint felső része is rendszerint sómentes, míg a „B” szint alsó részében a sófelhalmozódás maximumban van. A szolonyec talajok „B” szintjének adszorpciós komplexusában a nátrium mennyisége igen nagy, a kicserélhető kationok összegének mintegy 20-30 %-át teszi ki. Emellett a magnézium mennyisége is nagy mértékben megnövekszik a kalcium rovására. E talajok jellemző sajátága még, hogy a felső rétegek CaCO_3 -ot nem tartalmaznak. A *szoloncásos-szolonyec talajok* szelvénye morfológiai szempontból a szolonyec talajok szelvényéhez hasonló. A könnyen oldható sók felhalmozódása azonban már a talaj felszínéhez közelebb helyezkedik el. A kicserélhető bázisok

közül a nátrium az uralkodó és mellette a magnézium mennyisége is jelentős. A CaCO_3 is megtalálható nem mélyen a talaj felszíne alatt. A *szolonszagos talajok* szelvénye nem mutat az előbbiekhöz hasonló tagoltságot, a szelvény egész hosszabbban inkább rétegzetlen. Sőfelhalmozódás már a legfelső szintben megtalálható. Sótartalmuk meghaladja a 0,30-0,35%-ot is. A CaCO_3 az egész szelvényben jelentős, sőt az altalaj erősen meszes is lehet.

Láptalajok általában álló-vizekben, sás, káka és nádfélék elhalása és folyamatos felhalmozódása útján képződtek. A láptalajok szervesanyagának humifikálódása alapján megkülönböztetünk *kotus és tőzeges láptalajokat*. A kotus talajokban a szervesanyag teljesen humifikálódott. Fekete színűek, általában laza, könnyű, poroszövetű talajok. A tőzeg-talajokban csak a felső szintben humifikálódott el teljes mértékben a szervesanyag, az alsó rétegekben azonban a különböző vízinövények rostjai jól felismerhetők.

A felsorolt talajtípusokat, altípusokat és változatokat a genetikus talajtérképen színekkel ábrázoltuk. A színjelölésnél a főbb talajtípusok egy-egy színsoportba kerültek, a típusokon belül az altípusokat és a változatokat az illető színsoport árnyalataival tüntettük fel. Pl. barna színnel a mezősegi, pirossal az erdő, zöld színnel a réti talajokat és ezeken belül megfelelő színárnyalatokkal a változatokat jelöltük. Azokon a területeken, ahol a különböző talajtípusokat a térkép méretaránya miatt elhatárolni nem lehetett komplex-jelölést alkalmaztunk. E jelölési mód szerint a megfelelő talajtípusok színeivel vízszintes csíkozást alkalmaztunk oly módon, ahol az egyes talajtípusok közel egyenlő kiterjedésben fordulnak elő egyforma csíkozást kaptak, ahol pedig az egyik a másik rovására az uralkodó, azt a csíkozás vastagságával jellemeztük. Térképen a talajtípusok mellett azoknak kötöttségét és mészállapotát vonalkázással tüntettük fel. A vonalkázás vastagságával a talajok mészállapotát, irányával a kötöttségét jelöltük. Ezeket kívül domb- és hegyvidéki területeken a talajképző anyaközetet betűjelzéssel érzékeltettük és megvontuk az egyes tájak határait.

A fenti osztályozás alapján készített genetikus talajtérkép kicsinyített és összevont példányát a csatolt melléklet szemlélteti.

Ha összefoglaljuk a talajok jobb megismerésében kifejtett eddigi talajtani kutatások eredményeit, megállapíthatjuk, hogy a genetikus talajtérkép elkészítésével hazánk talajviszonyairól olyan átfogó képet kapunk, amely mind talajföldrajzi, mind talajismereti szempontból igen jelentős.

Talajismereti vonatkozásban nemcsak a hazánkban előforduló talajtípusokat ismertük meg, hanem az eddigi talajtani kutatások eredményeit is összefoglaltuk. A térképen ugyanis

a genetikus talajtípusokon kívül a Kreybig-féle térképek összes, a növénytermesztésben érvényesülő kémiai és fizikai tulajdonságait is jelöltük, továbbá az ugyancsak Kreybig-féle tájtermesztési térképek tájhatárait is megvontuk. Mődunkban áll számszerű adatokkal kimutatni az ország főbb talajtípusainak kiterjedését. Az adatokból, de a térképre való egyszerű rátekintéssel is megállapíthatjuk, hogy hazánkban milyen nagy területet foglalnak el az erdőtalajok és nem is gondoltuk, hogy a mezősegi talajaink mellett területileg alig maradnak alul a réti talajok. A genetikus elvek alapján osztályozott főbb talajtípusokon kívül pl. mezősegi, réti, erdő, szikes stb. olyan típusokat is megismertünk, amelyekről eddig hazai viszonylatban nem hallottunk és amelyet csakis a genetikus elvek alkalmazásával tudtunk megmagyarázni. Ezek az ún. átmeneti talajok, mégpedig az erdő jellegű mezősegi és a réti jellegű mezősegi talajok.

A genetikus talajtérkép jó szemléltető képet ad a javítandó talajokról is. Jelentős eredményt mutat az előző térképekkel szemben, hogy a futóhomokot külön választja a szelidebb, jobb termékenyséű homoktalajoktól. Ezzel a nagyszabású homokjavítási tervekhez nagy segítséget nyújt. Míg az eddigi térképekből a különböző szikes talajok javíthatóságára egyszerű rátekintéssel nem vonhatunk le következtetéseket, addig a genetikus elvek szerint osztályozott szikesek a megjavíthatóságukat célzó különböző eljárások alkalmazására felhívja a figyelmet.

A genetikus talajtérképezés talajismereti eredményei mellett talajföldrajzi vonatkozású eredményeinkre is rá kell világítani. Amikor a talajok kialakulását és fejlődését a természeti erők kölcsönhatásában vizsgáljuk, akkor tulajdonképpen talajföldrajzi kutatásokat végzünk, mert a talaj kialakulása és a talaj kialakulásában résztvevő talajképző tényezők földrajzi elhelyezkedése között fennálló szoros kapcsolatot éppoly súlyllyal kell kutatni, mint a talajban lejátszódó fizikai, kémiai és biológiai folyamatokat, hogy az egyes genetikus talajtípusokat helyesen tudjuk leírni és egy nemzetközileg is elfogadott osztályozási rendszerbe beilleszteni. Tehát a genetikus szemlélet követelményeinek megfelelően kutatásainkban felhasználtuk a társudományok klimatológia, geológia, növényföldrajz, természeti földrajz stb. kutatásainak eredményeit. Így genetikus elveken felépülő talajtani kutatásaink talajföldrajzi vonatkozásokban is igen jelentősek, amennyiben nemcsak a hazai talajtípusokat ismertük meg, hanem azok kiterjedését, valamint az elhelyezkedésük földrajzi törvényszerűségeit is.

Itt csupán néhány ilyen szempontú eredményt szeretnék megemlíteni. Megállapított tény, hogy a genetikus talajtípusok elhelyezkedése morfogenetikus. Ebből adódóan hazánkban

kat mind talajföldrajzi, mind természeti földrajzi tekintetben két nagy tájra oszthatjuk fel, mégpedig egy domb- és hegyvidéki tájra, ahol magasabb térszíni és erősen tagolt felszíni formáknak megfelelően túnyomórészt a különböző erdőtalajok alakultak ki és egy alföldi tájra, ahol a természeti tényezők különböző megnyilvánulásainak hatására egymás mellett keletkeztek a mezősi, a réti, a szikes talajok és ezeknek különböző altípusai és változatai. Ezt a csatolt térképen a szaggatott vastag vonal mutatja. Másik jelentős eredmény a talajtípusok tájak szerinti csoportosítása. Ennek nemcsak talajtani, talajföldrajzi vonatkozásban van nagy jelentősége, hanem a természeti földrajzi kutatásokban is jó támpontot ad a természeti tájak megvonásához, mivel a természeti tényezők együttes hatásában képződött talaj hűen tükrözi a természeti földrajzi tájak határait.

A kiragadott egy-két példa és a genetikus talajtérképről leolvasható egyéb eredmények természetesen nem merítik ki a talajföldrajzi kutatások feladatkörét. Kutatásainkban csupán hazánk földrajzi szempontú jellemzését adtuk meg a talajképző tényezők kölcsönhatása tükrében. A talajföldrajzi kutatások teljessé tételére irányuló további kutatások, mint pl. annak a vizsgálata, hogy a talaj hogyan szerepel a tájban mint egészben, hogyan fejlődik a táj gazdasági élete a talaj fejlődése folyamán, azaz a talajnak, mint jelenkori földrajzi környezet egyik fontos tényezőjének az értékelése stb. már nem tartozik feladataink körébe.

Eredményeinket összefoglalva megállapíthatjuk, hogy hazánkban előforduló talajok genetikus elvek szerinti osztályozása, rendszerbefoglalása, a talajtípusok kiterjedésének megállapítása, valamint elterjedésük földrajzi törvényszerűségeinek tanulmányozása jelentős mértékben gazdagította talajtani és talajföldrajzi tudományunkat, mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásokban. Természetesen ezek az eredmények csak egy lépést jelentenek a talajok jobb megismerése felé vezető úton. Hátra van még a különböző talajtípusok, valamint az azonos talajtípuson belül a termelési értékben mutatkozó különbségek teljes részletes felderítése és ezzel az osztályozási rendszer további finomítása.

Összefoglalás

Történeti visszapillantásban ismertetem a különböző elvi megfontolások alapján álló talajtani kutatásokat. Legjelentősebbek a Kreybig-

féle átnézetes talajtani térképek, melyek a talajok növénytermesztésben érvényesülő fizikai és kémiai tulajdonságai alapján készültek, továbbá ugyancsak Kreybig tájtermesztési talajismereti térképei, melyekben a különböző talajféleségek tájakban vannak csoportosítva és végül Treitz klimazonális térképe, amelyben a főbb talajnemek jellemzése genetikus elvekre épül ugyan, azonban a talajképző tényezők közül az uralkodó klímának szerepét domborítja ki a talajképződésben.

Ezután a genetikus térképezés elvi kérdéseit tárgyalom. A talaj sajátos természeti képződés, melynek megvannak a maga kialakulási törvényszerűségei. A talaj keletkezését és fejlődését az élettelen és élő világ együttesen irányítja.

Ismertetem a genetikus talajtípusokat és a genetikus talajtérképen alkalmazott jelölési módokat. A genetikus talajtérkép elkészítése mind talajismereti, mind talajföldrajzi vonatkozásban nagy jelentőségű. A genetikus talajtérkép értékelésénél talajismereti szempontból figyelembe vettem annak a gyakorlatban való felhasználási lehetőségeit, talajföldrajzi vonatkozásban pedig ismertetem a talajtípusok és a talajképző tényezők földrajzi elterjedése között fennálló kapcsolatokat törvényszerűségeit és a genetikus talajtérképnek természeti földrajzi kutatások területén való felhasználását.

SZÜCS LÁSZLÓ

Érkezett 1956. március 5.

Irodalom

- [1] *Ballenegger, R.*: Adatok magyarországi talajok kémiai összetételének ismeretéhez. M. Földtani Intézet 1916. évi jelentése. Budapest. 1917.
- [2] *Kreybig, L.*: M. Földtani Intézet Évkönyve. Budapest. 31. (2) 1937.
- [3] *Kreybig, L.*: Az agrotechnika tényezői és irányelvei. Akadémiai kiadó. Budapest. 1953.
- [4] *Stremme, H.*: Die Böden der Deutschen Demokratischen Republik. Deutscher Zentralverlag. Berlin. 1949.
- [5] *Timkó, I.*: A magyar puszták és a délorosz sztjep. Földrajzi Közl. 41. (1) 1913.
- [6] *Treitz, P.*: Magyarázó az országos átnézetes klimazonális talajtérképhez. M. Földtani Intézet kiadványai. Budapest. 1924.